Att rädda eller att inte rädda bankerna?

Hur stat och privat näringsliv samverkade under bankkrisen i Sverige 1991–1995

Klara Järgenstedt
Handledare: Oskar Broberg
Kandidatuppsats i ekonomisk historia, 15 hp
Institutionen för ekonomi och samhälle
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Vårterminen 2022
Omslagsbild: Hanna Järgenstedt

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Abstract

This research aims to examine the crisis management of the Swedish banking crisis in 1991–1995. The study explores the role of the state and how the private sector participated in the crisis management.

In the early 1990s, the Swedish banking system faced an unprecedented crisis. When the real estate bubble burst in 1991, the credit losses quickly spread from real estate enterprises to the banking system. When several banks had been reporting problems with their solvency during 1992, the government saw no other option but to provide the Swedish banks with a "blanket guarantee". In May 1993, a new bank support agency, Bankstödsnämnden, was established to manage the banking aid. As the administration of the public banking aid required experience in crisis management, international consultants from the private sector were hired by Bankstödsnämnden to provide the organization with necessary competence. During 1993–1995, Bankstödsnämnden and private actors worked together on questions regarding public financial aid to banks and the management of enterprises that the state acquired ownership of as a part of the crisis management.

The result of this study challenges previous implications that the state's role as "Lender of last resort" was the main reason why the Swedish banking system quickly recovered after the crisis. This research presents evidence that the public collaboration with the private sector was just as important as the "blanket guarantee" during the banking crisis management in the 1990s.

Innehållsförteckning

Inledning **3**
Bakgrund 3
Syfte och frågeställning 3
Avgränsningar 4
Disposition 4

Forskningsläge **5**
Statens roll och tidigare finanskriser 5
Bankkrisen under 1990-talet 7

Material och metod **10**
Källmaterial och källkritik 10
Metod och metodkritik 12

Från avreglering till bankstödsnämd **13**
Bankkrisens bakgrund 1985–1991 13
Stöd och garanti 1991–1993 16
Bankstödsnämnden 1993–1995 24
Effekter av bankstödet på lång sikt 1995–2013 34

Avslutning **35**
Diskussion och slutsats 35

Referenser **38**

Bilagor **41**

Inledning

Bakgrund

Under början av 1990-talet var det en allvarlig bankkris i Sverige. Efter flera avregleringar på kreditmarknaden under 1980-talet var möjligheten för privatpersoner och företag att lånefinansiera sina investeringar goda. I stor mån kanaliserades kreditexpansionen till fastighetssektorn. När efterfrågan på fastigheter svalnade under tidigt 1990-tal fick föll priserna och flera fastighetsföretag fick betalningssvårigheter. Kreditförlusterna spred sig med hög hastighet från fastighetsbolag in till banksystemet och bankkrisen blev ett faktum.

Den akuta situationen i banksystemet tvingade staten att agera. 1992 antog en enhällig riksdag regeringens förslag om att införa en bankgaranti till samtliga svenska banker. Bankstödsnämnden inrättades som en organisation under Finansdepartementet för att administrera det generella bankstödet. Utgångspunkten för garantin var att minimera den långsiktiga statliga inblandningen på bankmarknaden. För att skapa förutsättningar för detta förde statens representanter i Bankstödsnämnden en kontinuerlig kommunikation med bankstyrelser och arbetade tillsammans med olika privata aktörer under stödprocessen. Samtidigt som den slutgiltiga kostnaden för statens bankstöd är omtvistad, råder en konsensus bland forskare att den svenska bankmarknaden återhämtade sig snabbt från krisen.

Precis som vid bankkriserna på 1870-talet och 1920-talet intog staten alltså rollen som "Lender of last resort" på bankmarknaden under 1990-talet. Resultatet av denna undersökning visar däremot att anledningen till den snabba återhämtningen av svenska banker inte bara var den statliga garantin. Studien visar att det också berodde på att Bankstödsnämndens samarbete med det privata näringslivet fungerade. Med bakgrund detta kan följande fråga ställas: hur såg hanteringen av bankkrisen ut i Sverige under 1990-talet?

Syfte och frågeställning

Syftet med denna framställning är att undersöka bankkrishanteringen under början av 1990-talet. Frågeställningarna som ska besvaras är:

- Hur hanterade staten bankkrisen under 1990-talet?
- Vilken roll spelade privata aktörer i hanteringen av bankkrisen?

Avgränsningar

Denna studie är avgränsad till att undersöka bankkrisen under 1990-talet och inte finanskrisen i stort. En närmare analys av fastighetskrisen, i termer av arbetslöshet och vakanser, görs därför inte. Av samma anledning behandlas valutakrisen främst inom ramen för hur den påverkade bankkrisen omfattning. Vilka effekter som den flytande växelkursen fick på svensk ekonomi diskuteras därför inte. Vidare fokuserar framställningen på statliga stödpaket till affärsbanker. Hur staten utöver det hanterade sparbanker och bostadsinstitut presenteras därmed inte. Till slut är undersökningen avgränsad till politiska beslut under 1991–1995.

Disposition

Denna studie inleds med en redogörelse av vilken tidigare forskning som har gjorts rörande dels finanskrisen i Sverige under 1990-talet, dels hur staten har hanterat tidigare bankkriser. Vidare följer ett avsnitt om vilka källor som ligger till grund för framställningen och hur dessa har värderats under arbetet. Utöver det framgår det vilken metod som har används i studien. Sedan följer ett empiriskt kapitel som kronologiskt redogör för bankkrisens förlopp. Först ges en bakgrund till hur bankkrisen utvecklades med fokus på kreditexpansion, valutaspekulation och inflationsbekämpning. Därefter skildras det hur Nordbanken och Gota Bank fick stora kreditförluster till följd av fastighetskrisen vilket sedan pressade politikerna till att införa ett omfattande bankstöd. Efter det diskuteras hur arbetet med att administrera bankstödet påbörjades av Finansdepartementet och hur arbetet sedan lämnades över till Bankstödsnämnden. Vidare följer ett avsnitt om Bankstödsnämndens organisation och hur de förvaltade det statliga ägandet. Avsnittet avslutat med en kort epilog om den slutgiltiga kostnaden för bankstödet. Till sist förs en avslutande diskussion om hur staten och privata aktörer hanterade bankkrisen i relation till tidigare forskning. Diskussionen leder fram till en slutsats som besvarar frågeställningarna.

Forskningsläge

Statens roll och tidigare finanskriser

I Larssons (1998, ss. 28–29) forskning lyfts det fram att staten har fem olika roller i det finansiella systemet: ägare, garant, beställare, reglerare och kontrollant. Det statliga ägandet har å ena sidan varit ett sätt för staten att möjliggöra statens finansiella transaktioner och konkurrensutsätta bankmarknaden. Till exempel skapade staten PK-banken, och senare även Nordbanken, som en plattform för denna typ av offentliga transaktioner. Å andra sidan är det statliga ägandet i huvudsak ett verktyg för att säkerställa stabiliteten i och förtroendet för finansmarknaden som helhet, inte minst under ekonomiska kriser (Larsson 1998, ss. 32–33). Att inta rollen som en garant på finansmarknaden tillskrivs begreppet "Lender of last resort". I Sverige har inte rollen som garant inte intagits av Riksbanken, som i flera andra länder, utan genom särskilda statliga organ som organiserar och administrerar ekonomiska stödpaket till finansmarknaden (Larsson 1998, ss. 33–34).

Anders Ögrens (2018) forskning undersöker hur statens roll som garant har tagit sig olika uttryck genom tid och rum. Ögren (2018, s. 52) menar att inledningsvis yttrades statens roll som "Lender of last resort" ofta genom ett generellt kapitaltillskott till banksystemet. Men när tilltron till marknadslösningar ökade under 1980-talet började staten istället rikta sitt finansiella stöd till specifika nödlidande banker (Ögren 2018, s. 52). Syftet med statens roll som "Lender of Last resort" har däremot varit det samma: att motverka en långvarig instabilitet på bankmarknaden (Ögren 2018, s. 48)

Vidare redogör Axel Hagberg (2007, ss. 57, 113) för att den svenska staten har intagit rollen som "Lender of last resort" vid två tidigare finanskriser: dels 1887/88 i form av Järnvägshypoteksfondens, dels 1921/22 i form av finansieringen av AB Kreditkassan. Under början av 1870-talet gjordes stora investeringar i järnvägar av privata företag. Perioden präglades av en högkonjunktur med stor framtidsoptimism och inlåningen i affärsbanker var stor. Inte minst berodde den stora inlåningen på att kreditinstitut inte kunde bedöma risken med obligationsfinansiering. Obligationer var ett nytt instrument på finansmarknaden som ännu staten inte hade reglerat. När konjunktursvängningen kom 1975 förlorade obligationerna, som till stor del hade använts som finansieringsmedel, upp till halva sitt värde. Det skapade stora likviditetsproblem i det finansiella systemet och flera kreditgivare ställde in sina betalningar som följd (Hagberg 2007, ss. 71–73). Hagberg (2007, s. 104)

framhåller att en Järnvägshypoteksfond inrättades 1889 med syfte att tillföra likviditet till finanssystemet. Järnvägshypoteksfonden administrerades av statens Riksgäldskontor. I Järnvägshypoteksfonden kunde privata banker belåna sina obligationer som inte var likvida eller gav avkastning och därmed kunde en uttagsstormning och kollaps av det finansiella systemet undvikas (Hagberg 2007, ss. 109, 111).

Vidare visar Hagbergs (2007, s. 115) forskning att den svenska ekonomin även hade en högkonjunktur efter första världskriget. Industrins kraftiga tillväxt innebar att inlåningen i banker ökade. I synnerhet placerade banker aktier i industriföretag för egen räkning och förväntningar på avkastning föranledde att riskbedömningen hos bankerna minskade (Hagberg 2007, ss. 115, 117, 119). Till följd av bankernas benägenhet att även låna ut kapital till industriföretag steg priser, på framför allt industriaktier, och inflationen ökade som följd. Prisstegringen innebar i sin tur att förväntningar på aktieavkastningar upprätthölls och efterfrågan på aktier och krediter steg därför i en negativ spiral. I syfte att motverka den accelererande inflationen inleddes en deflationsprocess 1921. Kronans appreciering föranledde sämre förutsättningar för svensk exportindustri och värdet på aktier i exportföretag sjönk kraftigt (Hagberg 2007, s. 115, 117).

Under vintern 1921 uppdagades det att de svenska bankerna såg kraftiga kreditförluster till följd av fallande pris på värdepapper inom industrin. Med anledningen av att förtroendet för banksystemet började urholka inrättades AB Kreditkassan 1922 som ett verktyg att åtgärda de finansiella svårigheterna i en bank med betalningsproblem, Sydsvenska Kreditaktiebolaget. Under perioden 1922–1928 var AB Kreditkassan delaktig i totalt sex stödpaket till fem olika banker (Hagberg 2007, ss. 180–182). Ägandet av AB Kreditkassan var inte statligt, utan ägdes och drevs av privata banker, men möjliggjordes av en statlig garantifond på 110 miljoner. Vid rekonstruktionen av Wermlandsbank var kapitalförlusterna så stora att tillgängliga medel på AB Kreditkassan inte var tillräckliga. Därför togs beslutet att förflytta Wermlandbankens nödlidande kreditengagemang till ett separat förvaltningsbolag som drevs av AB Kreditkassan. Metoden att överlåta bankernas problemkrediter till ett förvaltningsbolag under AB Kreditkassans ledning applicerades vid rekonstruktionen av ytterligare två banker 1923 och 1925, AB Svenska Lantmännens Bank 1923 respektive AB Nordiska Handelsbanken (Hagberg 2007, ss. 180–181). AB Kreditkassan var vid rekonstruktionen av en fjärde bank, Svenska Lantmännen Bank, inte i bestånd att hantera

dess problemkrediter. Det innebar att staten fick ta en aktiv roll i hanteringen av denna bank (Hagberg 2007, s. 182).

Sammanfattningsvis kan det alltså konstateras att den svenska staten har samarbetat med privata aktörer vid tidigare bankkriser. Dessutom har staten bildat särskilda avvecklingsbolag för att hantera kraftiga kreditförluster i banker.

Bankkrisen under 1990-talet

Sveriges finanskris under 1990-talets har varit föremål för flera forskares undersökningar. Inte minst har just krisen i banksystemet intresserat många. Inledningsvis diskuterar Mats Larsson (1998, s. 212–2136) i sin forskning om sambandet mellan staten och kapitalet att 1990-talets fastighet- och bankkris föregicks av ett decennium av förändringar på kreditmarknaden och skifte i den ekonomiska politiken. Larsson (1998, ss. 28, 206–207) visar i sin forskning att anpassningar till kreditmarknadens strukturomvandlingar skedde i form av avregleringar och att en privatiseringsvåg genomsyrade den svenska ekonomin.

Larsson har tillsammans med Mikael Lönnborg (2014) framställt en volym i vilken de bland annat sammanställer vilka avregleringar som skedde på den svenska bankmarknaden under 1980-talet. Avskaffandet av bankers ränteregler och bankers utlåningstak lyfts fram som relevanta reformer för att förstå bakgrunden till bankkrisen. I publikationen gör författarna gällande att dessa avregleringar möjliggjorde för banker att själva välja hur mycket krediter de skulle låna ut och till vilken ränta (Larsson & Lönnborg 2014, s. 138). Utöver detta har Larsson studerat vägen till och från bankkrisen tillsammans med Hans Sjögren (1995). I sin forskning poängterar de att det inte bara var avregleringar som föranledde en kreditexpansion inom banksektorn. En låg realränta, alltså ränta efter skatt och inflation, uppmuntrade till att lånefinansiera konsumtion och investeringar (Larsson & Sjögren, 1995, s. 57). Enligt Larsson och Sjögren (1995, s. 141–144) var det statens roll som garant i det finansiella systemet som återställde förtroendet för banker och tog bankerna ut ur krisen.

Vidare har Clas Bergström, Peter Englund och Per Thorell (2002) undersökt vilken roll Securum AB spelade för bankkrishanteringen. De har med andra ord studerat hur offentliga och privata aktörer hanterade Nordbankens problemengagemang[1] och vilken roll detta

[1] Med problemengagemang åsyftas de utlånade krediter vars återbetalning inte är säker. En värdeminskning på panten som ställts på lånet är ofta orsaken till att problemengagagemang uppstår.

spelade för vägen ut ur krisen. Bergström, Englund och Thorells (2002) fastslår att Securum AB var en marknadslösning som var förkortade bankkrisens förlopp. Författarna menar även att kreditexpansionen som följde av regleringarna var kraftigast i de två banker som hade minst marknadsandelar: Gota Bank och Nordbanken. Störst andel av kreditutlåningen kanaliserades till fastighetssektorn. Stigande tillgångspriser ledde till förväntningar om lönsamma avkastningar på fastighetsinvesteringar (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 19–20, 22).

Bergström, Englund och Thorells (2002, ss. 19–20) forskning visar därtill på att efterfrågan på kommersiella fastigheter inte började avta förrän slutet av 1989. Då började allt fler fastighetsföretag varsla om svårigheter att finna hyresgäster. Till följd av den dämpade efterfrågan föll fastighetsindexet med 52 % under de två följande åren (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 26–27).

Utöver publikationen som Englund gjorde tillsammans med Bergström och Thorell har Englund framställt en studie om bankkrisen orsak och konsekvenser. I denna konstaterar författaren att det fanns inga indikationer på att Sveriges skulle ha finansiella problem 1989 men att det fanns tecken på att ekonomin var överhettad, till exempel rekordlåga arbetslösnivåer och hög inflation (Englund 1999, s. 89). Englund (1999, ss. 89–90) hävdar i sin forskning att startskott för finanskrisen kan dateras till när finansbolaget *Nyckeln,* vars utlåning var kraftigt exponerad mot fastighetssektorn, ställde in sina betalningar under hösten 1990. Därefter fick allt fler finansbolag stora kreditförluster och snabbt spred sig krisen från fastighetssektorn, till finansbolag och till sist till banksystemet (Englund 1999, ss. 89–90). Ytterligare redogör forskningen för hur valutakrisen, som pågick parallellt med bankkrisen, fördjupade bankernas kreditproblem. Dels genom hastigt höjda dagslåneräntor, dels genom bankernas stora inlåning i utländsk valuta (Englund 1999, ss. 92–94).

Därtill har Lars Jonung (2009) studerat vilka åtgärder som staten vidtog för att stärka förtroende för det svenska banksystemet och föra svenska banker ut ur krisen. I sin forskning lyfter Jonung (2009, ss. 12–14) fram att den borgliga regeringen formulerade en gemensam proposition tillsammans med den socialdemokratiska oppositionen om att införa ett statlig bankstöd 1992. En viktig del av förslaget var att en ny nämnd skulle bildas för att hantera bankstödet. I Bankstödsnämnden skulle regeringen, oppositionen och det privata näringslivet finnas representerade (Jonung 2009, ss. 12–13).

På samma sätt redogör Stefan Ingves och Göran Lind (1998) om hur det var att hantera en bankkris. I denna understryker de att utgångspunkten med bankstödet var att den statliga inblandningen på bankmarknaden skulle minimeras. Om staten tvingades att förvärva aktier i bank i syfte att kapitalisera banken skulle dessa säljas så fort det ansågs marknadsmässigt lämpligt (1998, s. 47). Enligt Natalie Leonards (2021, s. 660–661) undersökning var det Bankstödsnämndens uppgift att avgöra när statens ägande i de banker och bolag som nationaliserades under bankkrisen skulle avvecklas.

Sist men inte minst har hanteringen av 1990-talets finanskris sociala, politiska och ekonomiska konsekvenser inte bara varit föremål för forskning inom ekonomi och ekonomisk historia. Sociologen Bengt Larsson (2001) redogör för i sin avhandling vilka reaktioner som politiker och andra statliga myndigheters agerande under bankkrisen fick i media. I en annan undersökning har Larsson (2003) dessutom studerat hur den ekonomisk-politisk regleringen i Sverige förändrades före och efter krisen på 1990-talet.

Avslutningsvis har Daniel Barr och Hannah Pierrou (2015) sammanställt skattebetalarnas slutgiltiga kostnad för de stödpaket som staten vidtog under bankkrisen. Undersökningen framställdes till följd av att statens sista aktieinnehav i Nordea, före detta Nordbanken, hade sålts två år tidigare. I denna studie argumenterar de för att man kan beräkna kostnaderna för stödet först när samtliga aktier som staten förvärvade under bankkrisen är avyttrade (Barr & Pierrou 2015, s. 41). Även om Barr och Pierrou (2015, s. 41) menar att kostnaderna för bankstödet var höga understryker de att skattebetalarnas slutnota hade blivit betydligt högre om inte bankgarantin inrättats.

Material och metod

Källmaterial och källkritik

Under bankkrisen bildades en ny nämnd, Bankstödsnämnden, inom statsförvaltningen för att administrera och analysera statens ägande och bankstöd till banker (Bankstödsnämnden 1993a, s. 20). Bankstödsnämndens verksamhetsberättelser från åren 1993, 1994 och 1995 samt nämndens styrelsemötesprotokoll under samma period utgör denna studies kvalitativa primärkällor. Dessa arkivhandlingar är inhämtade hos Riksarkivets depå i Täby och är förstahandskällor med närhet i tid och rum till Bankstödsnämnden, det vill säga statens åtaganden under bankkrisen. Utöver det är dessa primärkällor inte beroende av andra framställningar. Utöver det var samtliga arkivhandlingar underskrivna av respektive närvarande ledamöter och detaljer om var och när protokollet kom till finns. Det talar troligen för att källan är äkta. Med andra ord, verksamhetsberättelsen och styremötesprotokollen bör ur ett källkritiskt perspektiv beaktas som tillfredsställande material (Ågren 2018, s. 59).

Å andra sidan kan möjligen objektiviteten i Bankstödsnämndens verksamhetsberättelse, inte minst generaldirektörens förord, diskuteras. Eftersom mottagaren av verksamhetsberättelsen troligen inte är anställda inom nämnden, utan snarare är externa aktörer, är det inte osannolikt att material återger en positiv bild av Bankstödsnämndens åtaganden under verksamhetsåret. Denna typ av tendens bör man ur ett källkritiskt perspektiv medvetandegöra för läsaren (Ågren 2018, ss. 59–60). Samma situation råder för källmaterialet som är producerad av Sven Ingves och Göran Lind "*Hanteringen av bankkrisen- Sedd i efterhand"* (1996). Ingves var under 1993 generaldirektör för Bankstödsnämnden vilket säkerställer en närhet till statens hantering av bankkrisen. Men det är inte osannolikt att Ingves återblick är till viss del tendensiös, inte minst eftersom den publicerades efter att krisens akuta skeende var över och kunde därför skrivas med utgångspunkten att hanteringen hade varit "lyckad".

Vidare ut statliga utredningar och statliga myndigheters redogörelse för riksdagen andra kvalitativa förstahandskällor i denna undersökning. SOU 1998:160 *Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag* utgör till exempel underlag till studien. Å ena sidan är källan äkta. Å andra sidan kan det möjligtvis finnas en partiskhet i denna framställning med anledning av upphovsmännens näringslivbakgrund och syftet med utredningen, det vill säga att söka lösningar hur statens reglering och tillsyn av kreditmarknaden ska se ut. Två av tre sakkunniga var bankdirektörer och var alltså en del av den samhällssektor som utredningen

berör. Det finns därför en risk att dessa aktörers bakgrund påverkade förslag på statlig reglering och tillsyn till förmån för hur de själva ville driva sina egna banker.

Ytterligare en statlig utredning som utgör ett underlag till denna framställning är *SOU 1993:16 Nya villkor för ekonomi och politik.* Syfte med denna utredning var att identifiera svagheter med det svenska ekonomiska systemet och redogöra för möjliga vägar ut ur krisen. Å ena sidan är den skriven nära i tid till händelserna, vilket talar för källans tillförlitlighet (Ågren 2018, s. 59). Å andra sidan kan det diskuteras i huruvida ekonomikommissionen faktiskt kunde besvara orsaken och lösningar i ett så tidigt skeende under bankkrisen.

Utöver kan en källkritisk diskussion av regeringens skrivelse Redog. 1993/94:238 *Med redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet* göras. Det en risk att redogörelsen är tendensiös till förmån för regeringens handlingskraftighet. Regeringen kan möjligen redogöra för fler eller starkare åtgärder än vad de faktiskt har vidtagit, eller använda begrepp som överdriver vidtagna åtgärder resultat i banksystemet, i syfte att uppvisa handlingskraftighet inför väljarna. Året därpå var ett valår. Redogörelsen kan alltså vara tendensiös.

Studiens har även producerats med hjälp av andrahandskällor. Att stödja sin framställning på källor som till stor del är beroende av andra källor kan innebära att textens objektivitet urholkas (Ågren 2018, s. 59). Därför bygger denna uppsats på litteratur av flera olika forskare inom flera olika forskningsfält. Om hanteringen av bankkrisen undersöks ur olika perspektiv kan möjligen källor som inte en nationalekonom funnit relevant, eller medvetet undvikit, addresses av en ekonomhistoriker eller sociologiprofessor. Utöver det är studiens akademiska artiklar *Peer Reviewed* vilket kan tolkas som att de är av tillfredsställande kvalitet.

Vidare har även kvantitativa källmaterial används i studien. Eftersom det inte går att veta om datan i tidigare forskning har samlats in följsamt och med hög reliabilitet används endast primärdata som underlag till de tabeller och diagram som presenteras i denna framställning. Data från Riksbanken samt Bankstödsnämnden årsredovisningar utgör studiens kvantitativa källor.

Metod och metodkritik

Inledningsvis samlades material från digitala och tryckta källor samt statliga publikationer om bankkrisen in. Litteraturen identifierades genom att använda sökorden på *stat*"*, *"bankkris*"*och *"Sve*"* på sökmotorer som Göteborgs universitetsbiblioteks supersök-funktion, SwePub, Libris och Google Scholar. De statliga publikationerna inhämtades huvudsakligen från litteraturlistan från vetenskapliga artiklar och artiklar i Ekonomisk debatt. Efter att en överblick över forskningsläget hade gjorts formulerades studiens frågeställningar. Således har denna studie en induktiv metod (Gustavsson & Svanström 2018, s. 19).

Till att börja med insåg jag att det fanns ett begrepp som ofta återkom i de källmaterial som jag läste: Bankstödsnämnden. Av materialet förstod jag att Bankstödsnämnden hade haft en stor roll under bankkrishanteringen och att de i flera processer tagit del av privata aktörers kunskap. Däremot var det inga primärkällor som jag ansåg redogjorde för vad exakt Bankstödsnämnden gjorde. Därför besöktes Riksarkivet i Täby vid ett tidigt tillfälle i processen. Att undersöka Bankstödsnämndens arkiv var inte bara en metod för att förstå hur organisationen fungerade och agerande under bankkrisen. Det var även ett sätt att i största möjliga mån undvika sekundärkällor som skrev om Bankstödsnämnden i ett rent källkritiskt syfte. Med facit i hand var besöket på Riksarkivet i Täby och insynen i Bankstödsnämndens arkiv det absolut viktigaste beslutet som togs under skrivperioden.

När ett brett källmaterial hade samlats in och frågeställningarna var formulerade återstod det att välja en avgränsning. Enligt Gustavsson och Svanström (2018, s. 20) är det viktigt att avgränsa studien i tid och rum. Eftersom mina frågeställningar fokuserade på hur bankkrisen hanterades i Sverige, och inte vilka effekter de fick, valde jag att begränsa studien till en nationell nivå och tidsperioden 1991-1995. Denna period inrymmer både inrättandet och avveckling av statens bankstöd (Barr & Pirrou 2015, s. 51). En möjlig kritik till detta val är å ena sidan att jag inte behandlar resultat av statens bankkrishantering på lång sikt. Till exempel, att Nordbanken fusionerades till Nordea 1997 och sålde sina sista aktier för en ansenlig summa 2013 utelämnas (Barr & Pierrou 2015, s. 41). Å andra sidan valde jag att formulera ett kort avsnitt som fungerar som en epilog till bankkrishanteringen, trots att det låg utanför mina frågeställningar.

Från avreglering till bankstödsnämd

Bankkrisens bakgrund 1985–1991

Kreditexpansion

Under 1980-talet förändrades förutsättningarna på den svenska finansmarknaden. När nya finansiella instrument introducerades på kreditmarknaden ökade kapitalrörligheten i den svenska ekonomin. De kassakrav och regleringar som rådde på kreditmarknaden visade sig i allt större utsträckning hämma en fungerande sektor (Redog. 1985/86:15, ss. 13, 14). Med bakgrund mot den förändrade strukturen på kreditmarknaden argumenterade Riksbankschefen Bengt Dennis för att den svenska kreditmarknaden så fort som möjligt skulle avregleras. 1983 upphörde därför regleringen av bankers likviditetskvot, 1985 avvecklades bankernas utlåningsräntor och i november samma år slopades även bankernas utlåningstak. Avregleringarna under 1985 tillskrivs i litteraturen som *"Novemberrevolutionen"* (Redog. 1985/86:15, ss. 13, 14; Larsson & Lönnborg 2014, s. 137). "*Novemberrevolutionen"* innebar alltså att utlåningsvolym och räntan inte längre bestämdes av Riksbanken utan av den enskilda banken. Därmed förflyttades ansvaret för riskbedömning kopplat till kreditgivning från staten till enskilda privata aktörer (SOU 1998:160, s. 153).

Vidare skedde avregleringarna på kreditmarknaden under period när Sverige kämpade med en hög inflation. Vid två tillfällen under 1982–1983 devalverades kronan med sammanlagt 26 procent (SOU 1993:16, ss. 28–29). Den höga inflationen innebar att realräntan, det vill säga nominalräntan subtraherat med inflationen, som privatpersoner fick betala för sina lån var låg. I vissa fall var realräntan till och med negativ. Man tjänade med andra ord på att låna. På samma sätt var realräntan på företagens vinstbeskattning låg. Samtidigt som realräntan var låg förde den socialdemokratiska regeringen under 1980-talet en skattepolitik som uppmuntrade till lånefinansierad konsumtion och investeringar. Bland annat var ränteavdraget för lån 100 procent. Mellan 1985–1990 fördubblades kreditgivningen till företag och kreditgivningen till hushåll ökade med drygt 90 procent (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 19–20; SOU 1998:160, ss. 136–137).

Men vad finansierade egentligen de nya krediterna? Kreditinstitutens utlåning kanaliserades i synnerhet till fastighetssektorn. Efterfrågan på kontorslokaler och andra fastigheter var hög under perioden. Det stimulerade ett intensivt investeringsintresse inom sektorn.

Avregleringarna, den låga realräntan och den förda skattepolitiken innebar allt fler företag tog allt större lån för att finansiera fastighetsbyggen (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 19–20; SOU 1998:160, s. 137). Av kreditinstituten var banker i regel mer restriktiva än finansbolag i sin kreditgivning. Banker begränsade ofta sin utlåning till 85 procent av pantens värde. Men banker lånade även ut krediter till finansbolag som i sin tur gav stora lån utan större krav på säkerhet till flera företag inom fastighet- och byggsektorn. Det innebar i praktiken att banker var dubbelt exponerade för risk om fastigheternas marknadsvärde föll. Dels genom sin egen utlåning till fastighetsbolag, dels via utlåningen till finansbolag (Bankstödsnämnden 1993a, s. 11).

Det ökade intresset för att köpa och sälja kommersiella fastigheter resulterade i en hastig prisacceleration. Under 1984–1990 ökade tillgångspriser på kommersiella fastigheter i genomsnitt 10 procent mätt i reala termer (SOU 1998:160, s. 137). Den goda tilltron till avkastningsmöjligheterna inom fastighetsbranschen, som inte minst späddes på av en hög inflationstakt, resulterade i att banker, företag och finansbolag utförde allt sämre kreditbedömningar på sina låntagare. Till exempel ställdes redan belånade fastigheter som säkerhet för nya lån (SOU 1998:160, s. 137).

Med andra ord lade banker riskbedömningen åt sidan till förmån en stor kreditgivning till finansbolag och fastighetsföretag. Bankerna såg en stor utlåning som ett sätt att snabbt stärka sin marknadsposition. Allra mest bristfällig var kreditbedömningen hos den nystartade banken Gota Bank. Gota Bank gick snabbt gick från att ha minst marknadsandelar till att bli en av de största bankerna inom den svenska banksektorn. Även den delvis statligt ägda banken Nordbanken gick från en blygsam position till betydande marknadsandelar (Larsson & Lönnborg 2014, ss. 142–143).

Men under 1990-talet började intresset för fastigheter att minska. Det berodde delvis på en avreglering på valutamarknaden 1989. Före 1989 hade kapital haft svårt att strömma ut ur Sverige. Det drev inte bara upp priser på fastigheter, utan även spädde på inflationen. Regeringen tog därför beslutet att avskaffa valutaregleringen och låta svenska aktörer placera sitt kapital i utlandet. Med andra ord fick företag nu möjlighet att söka sig till utländska marknader och efterfrågan på den svenska fastighetsmarknaden minskade därför drastiskt (Bankstödsnämnden 1993a, s. 8). Företagens direktinvesteringar i utlandet var ofta helt finansierade genom lån från finansbolag och banker. Redan belånade tillgångar i Sverige

ställdes som pant på nya lån som skulle finansiera fastighetsköp i andra länder. Inte sällan tog företag även lån i utländsk valuta hos utländska kreditinstitut för att finansiera dessa köp (Bankstödsnämnden 1993a, s. 9; SOU 1998:16, s. 138). Den minskade efterfrågan på svenska fastigheter berodde även på ett skifte i skattepolitiken 1991. Reformen innebar att avdraget på räntekostnader reducerades från 100 procent till 30 procent och avdragen på företagsskatten misnkade (SOU 1998:160, s. 136)

Inflationsbekämpning och valutaspekulation

Parallellt med att priserna på fastigheter började falla bedrev den nytillträdda borgerliga regeringen ett intensivt arbete med att minska inflationen och att försvara den fasta växelkursen. Den höga inflationen försämrade kraftigt den svenska exportindustrins förutsättningar och arbetslösheten inom landet ökade. Vid tidigare tillfällen hade den socialdemokratiska regeringen valt att devalvera kronan för att lösa dessa problem. Det innebar att det började förekomma en stor valutaspekulation mot den svenska kronan från utländska aktörer eftersom de trodde att en devalvering skulle ske (SOU 1998:16, s. 136).

Vidare gjorde regeringen flera ansatser att motverka inflationen och försvara kronans värde utan att behöva devalvera. De uppmanade bland annat Riksbanken att höja marginalräntan. Under en längre period var marginalräntan därför betydligt högre än tidigare men effekterna på valutaspekulationen uteblev. Kronförsvaret nådde sedan sin kulmen under september 1992 då marginalräntan höjdes till 500 procent. Trots chockhöjningen kom valutaspekulationen tillbaka. Regeringen beslutade därför 12 November 1992 att lämna den fasta kronkursen och låta kronans värde avgöras av marknadsefterfrågan. Det innebar i praktiken att kronan deprecierades 12 procent (Bankstödsnämnden 1993a, ss. 8–9).

Kreditförluster

En hög skuldsättningsgrad innebär en hög känslighet för ränteförändringar (Ahland 2015, s. 304). Parallellt med att skuldsättningsgraden ökade hos privata aktörer och företag när lån blev enklare att teckna, steg realräntan kraftigt i samband med det offensiva kronförsvaret och förändringarna i skattepolitiken. Den ökade marginalräntan och det minskade ränteavdraget medförde att realräntan gick från 1,5 procent till 8 procent (SOU 1998:160, s. 136). Betalningsförmågan hos flera företag minskade därför drastiskt. Hos de aktörer som hade lån i utländsk valuta minskade betalningsförmågan ytterligare i samband med att den

fasta växelkursen övergavs och kronan deprecierades. Till slut gick flera fastighetsföretag i konkurs. Konkurserna innebar att kreditförlusterna i det finansiella systemet ökade (Bankstödsnämnden 1993a, s. 10). Inledningsvis var uppfattningen att krisen var isolerad till finansbolagssektorn. Till följd av att bankerna lånade ut pengar till finansbolag spred sig kreditförlusterna snabbt till banksystemet (Bankstödsnämnden 1993a, s. 12).

Stöd och garanti 1991–1993

Nordbanken och Gota Bank

Till att börja med skulle svenska banker enligt lag att upprätthålla en kapitaltäckningsgrad på 8 procent under 1990-talet. Svenska banker behövde alltså ha en kapitalbas som motsvarade minst 8 procent av placeringarnas värde (Prop. 1991/92:21, ss. 3, 5). Nordbanken varslade om kreditförluster redan under hösten 1990 och Gota Bank kort därefter. Som tabell 1 visar var Nordbankens och Gota Banks kreditförluster de största inom svensk banksektor och mer än de dubbelt så stora som i S-E Bankens och i Handelsbanken 1991. Nordbankens problemengagemang på 4,3 procent motsvarade 34,4 miljarder 1991 (Bankstödsnämnden 1993c; Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 40–41). Redan tidigt visade sig Nordbankens problemengagemang vara så omfattande att interna prognoser beräknade att det lagstadgade kravet på kapitaltäckning var på väg att understigas. Såvida Nordbanken inte erhöll ett kapitaltillskott på 5,16 miljarder omgående skulle kapitaltäckningsgraden sjunka till 5,8 procent (Prop. 1991/92:21, ss. 3, 5).

Tabell 1: Konstaterade kreditförluster som andel, procent, av utlåningen per bank 1990–1993

Bank	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**
S-E Banken	0,7	1,5	3,4	3,5
Handelsbanken	0,3	1,2	3	2,6
Gota Bank	1,2	5	19,4	12,4
Föreningsbanken	0,9	2,9	4,2	5,6
Nordbanken	1,6	4,3	8,5	2,1

Källa: Bankstödsnämnden (1993b)

Vidare ägde den svenska staten 70,6 procent av Nordbankens aktier. Resten av aktieinnehavet ägdes av flera olika privata aktörer. Till exempel ägde Nobel Industrier 12,6 procent medan Trygg-Hansa ägde 3,6 procent (Prop. 1991/92:21, ss. 3, 5). I egenskap av huvudaktieägare föreslog regeringen riksdagen 10 oktober 1992 att staten skulle stå för hela det kapitaltillskott som Nordbanken behövde. Enligt motiveringen låg det i statens intresse att garantera att hela den nödvändiga summan skulle komma till stånd i banken. Propositionen godkändes av riksdagen och därmed betalade staten dels sin egen andel av kapitaltillskottet, det vill säga 3643 miljoner, dels de kostnaderna som övriga aktieägares skulle ha betalat vid nyemissionen (Prop. 1991/92:21, ss. 3, 5). Statens kapitaltillskott vid nyemissionen innebar att statliga ägandet i banken ökade till 77,6 procent (Ögren 2018, s. 70).

Däremot var ett statligt ökat ägandet i Nordbanken aldrig planerat att vara en långsiktig lösning för bankens soliditet. I förslaget om att förse Nordbanken med nödvändigt kapital genom nyemission underströk regeringen att de hade som avsikt att sälja av statens aktier i framtiden (Prop. 1991/92:21, s. 1). Enligt Larsson (1998, s. 216) var kapitaltillskottet inte ett uttryck för statens roll som garant i det finansiella systemet, utan snarare ett uttryck för statens möjlighet att agera som en aktieägare på en finansmarknad.

Men kreditförlusterna fortsatte i Nordbanken under våren 1992, trots kapitaltillskottet några månader tidigare. Det blev tydligt för Nordbankens ledning att banken behövde ett mer långtgående stöd. I april 1992 formulerade därför Nordbankens VD Lars Thunell en handlingsplan för hur bankens soliditet skulle förbättras. Planerna granskades och godkändes av Finansinspektionen. Finansinspektionen lade sedan över finansieringsansvaret till Finansdepartementet och regeringen (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 41–42). 10 juni 1992 erbjöd därför regeringen, efter ett bemyndigande av riksdagen, Nordbanken ett statligt stödpaket på 20 miljarder som skulle garantera kostnaderna för kreditförluster, rekonstruktion och återställandet av den finansiella basen i banken. Beslutet följdes av att staten förvärvade resterande 22,4 procent av Nordbankens aktier från de privata aktieägarna. Staten blev därmed ensam ägare till Nordbanken (Bankstödsnämnden 1993a, s. 15; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 42). Vidare motiverades beslutet att nationalisera Nordbanken i riksdagen med att bankens omstruktureringskostnader skulle uppgå till nivåer som i praktiken innebar att staten ändå skulle tvingas att bära hela ägaransvaret. Utöver det hade erfarenheter från utländska rekonstruktioner av nödlidande banker visat att processen

utfördes effektivast om banken bara hade en ägare (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 43; Ingves & Lind 1998, s. 53).

Däremot kunde nationaliseringen av Nordbanken inte komma till stånd i ett enda steg. Till att börja med gav staten ett uppköpserbjudande till de privata aktieägarna. Priset som staten erbjöd sig att betala per aktie var 21 kronor. Med andra ord låg statens uppköpserbjudande 17 procent över marknadspriset för Nordbankens aktievärde på 18 kr (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 44; Ögren 2018, s. 70). Staten motiverade sitt frikostiga anbud genom att priset motsvarade det som de privata aktieägarna, med räntan i beaktande, hade betalat per aktie föregående år. Utöver det var regeringen rädd för att ett lägre pris skulle uppröra de privata aktörerna till den grad att de skulle dra staten och ärendet inför domstol. En rättstvist hade inneburit ett dröjsmål av Nordbankens nationalisering och rekonstruktion samtidigt som kreditförlusterna i banken hade fortsatt (Ingves & Lind 1998, s. 53). Vidare var den önskade effekten av uppköpserbjudandet att statens ägarandel skulle uppgå till 90 procent. Det hade inneburit att staten kunde påkalla en tvångsinlösen av resterande aktier. Men staten kunde inte för egen räkning inte tvinga privata aktörer att sälja sina aktier enligt dåvarande aktiebolagslagstiftning. Därför skapade staten ett nytt förvaltningsbolag, Venantius AB, 12 juni 1992 med uppgift att förvärva Nordbankens samtliga aktier och sedan överlåta dessa till ett statens direkta förvaltning (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 44).

Omedelbart efter att Nordbanken hade hamnat i Venantius ABs ägo påbörjades omstruktureringen (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 43). Även om Venantius AB stod som Nordbankens ägare fram till 1993 var det Finansdepartamentet, och efter 1 maj 1993 var det Bankstödsnämnden, som förvaltande det statliga ägandet och bistod med hjälp i frågor hur rekonstruktionen skulle gå till (Ingves & Lind 1998, s. 46). Enligt de planer som Nordbankens styrelse hade tagit fram i april samma år finansierade statliga medel bildandet av ett separat bolag inom Nordbanken 6 oktober 1992, Securum AB. Securum ABs syfte var att ta över och avveckla bankens problemengagemang. Den statliga finansieringen av Securum AB bestod av dels 24 miljarder till Securums egen kapitalstock, dels ytterligare tio miljarder som var öronmärkta för framtida lån (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 43–45; Ingves & Lind 1998, s. 43). Av dessa 24 miljarder togs drygt tio miljarder från budgeten. Resterande stöd finansierades genom ett lån hos Riksgäldskontoret (Bankstödsnämnden 1993a, s. 35).

Vidare bestod avvecklingsbolaget av ett moderbolag, Securum AB, och tre dotterbolag, Securum AB Aktier, Securum AB Finans och Securum AB Fastigheter. Medan moderbolaget hanterade kreditöverföringen var till exempel Securum AB Fastigheter ansvarig för att förvalta de fastigheter som Securum AB blev ägare till i samband med kretsöverföringen från Nordbanken (Bankstödsnämnden 1994, s. 19; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 62). Utöver att finansiera avvecklingsbolaget tillsatte Finansdepartementet även en styrelse i Securum AB. Styrelsen utgjordes till majoriteten av privata aktörer från näringslivet, däribland från företagen Skanska och ABB (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 43–45). Under hösten 1992 överfördes två tredjedelar av Nordbankens riskklassificerade tillgångar till Securum AB. Syftet med avvecklingsbolaget var att förbättra Nordbankens möjligheter att påvisa positiva resultaträkningar och bedriva traditionell bankverksamhet (Bankstödsnämnden 1994, s. 18; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 43).

Gota Bank var till skillnad från Nordbanken en bank som helt ägdes av privata aktörer. Holdingbolaget Gota AB var bankens moderbolag och Trygg-Hansa var Gotakoncernens huvudägare (Bankstödsnämnden 1993a, s. 16; Ingves & Lind 1993, s. 45). Redan under våren 1992 var Gota Bank i akut behov av ett kapitaltillskott. Därför utfärdades en nyemission som skulle tillföra tillräckligt med nytt kapital från de privata aktieägarna (Englund 1999, s. 91). Utöver nyemissionen tecknade Gota Bank en finansiell försäkring hos Trygg Hansa i juni samma år i syfte att förbättra bankens balansräkning. Genom denna finansiella försäkring garanterade Trygg-Hansa kreditförluster på totalt 13,5 miljarder (Bankstödsnämnden 1993a, s. 16). Trots nyemissionen och den finansiella försäkringen fortsatte Gota Banken att uppvisa stora kreditförluster (se tabell 1). I september 1992 var Gota Bank åter på obestånd och ytterligare kapital behövde tillföras banken för att inte kapitaltäckningskravet skulle understigas (Englund 1999, s. 91; SOU 1998:160, s. 145). Huvudägaren Trygg-Hansa var däremot inte villig att stå för ytterligare kapitaltillskott till den nödlidande banken (Bankstödsnämnden 1993a, s. 16).

Till följd av att inget till kapital tillfördes, gick moderbolaget Gota AB i konkurs 9 september 1992 (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 34). För att undvika en systemkollaps av finansiella systemet aviserade Finansdepartementet i direkt anslutning till Gota ABs konkursbesked att inga aktörer som hade engagemang i Gota Bank skulle gå med förlust (Ingves & Lind 1998, s. 45). Regeringen meddelade även samma dag att Gota Banks samtliga

finansiella förpliktelser skulle infrias av staten. Staten garanterade alltså att samtliga fordringar på Gota Bank skulle komma att betalas i tid (Bankstödsnämnden 1993a, s. 16).

En generell bankgaranti

Med bakgrund mot Nordbankens situation och Gota Banks konkurs befarade regeringen att banksystemet stod inför en akut systemkris i banksektorn. Därför framförde regeringen 24 september 1992 en proposition om att förse banksektorn med en statlig bankgaranti (Ingves & Lind 1998, s. 45). Regeringen lyfte fram att problem i det svenska betalningssystemet kunde få kraftiga konsekvenser på samhällsekonomin. Dessutom menade regeringen att ett litet enskilt kreditinstituts fallissemang kunde fördärva finanssystemet som helhet (Bankstödsnämnden 1994, s. 10). Utöver det motiverades propositionen genom att åberopa utländska investerares allt mer förlorade förtroende för den svenska finansmarknaden. Om inte förtroendeskapande åtgärder vidtogs skulle även den svenska statens möjligheter att ta utländska lån i framtiden urholkas (Ingves & Lind 1998, s. 45). Att staten säkrade bankernas betalningar på detta vis kallas för en "blanket guarantee" (Jonung 2009, s. 12).

Utöver denna "blanket guarantee" var en av huvudpunkterna i propositionen att stödet var tillfälligt. Bankstödet skulle utformas på ett som minimerade kostnaderna för staten och statlig intervenering på bankmarknaden. Riksdagsbeslutet underströk att staten skulle under inga omständigheter sträva efter att vara en långsiktiga ägare till banker. Eventuella aktieförvärv skulle avyttras vid första lämpliga tillfälle (Bankstödsnämnden 1994, s. 15). Med andra ord var utgångspunkten för bankstödet att den svenska bank- och kreditmarknaden skulle ägas och bedrivas av privata aktörer. Statligt ägande betraktades som en tillfällig lösning och skulle så fort som det ansågs marknadsmässigt lämpligt avvecklas genom en privatisering av banken. Med marknadsmässigt lämpligt åsyftas den tidpunkt då bankens aktier stigit i värde (SOU 1993:28, ss. 28–29)

Däremot var propositionen inte bara formulerad av den borgerliga regeringen, utan även i samråd med oppositionella partier. Syftet med samarbetet var att uppnå en bred politisk uppslutning bakom förslaget eftersom det skulle innebära att ett riksdagsbeslut om den generella stödgarantin kunde tas utan betänkande (Ingves & Lind 1996, s. 7). Dessutom skapade en bred politisk samsyn på propositionen ett högre förtroende för bankgarantin hos allmänheten. Privatpersoner och banker kunde därmed förvänta sig en kontinuerligt i statens

stödpaket även om andra partier skulle bilda regering efter ett kommande val (Ingves & Lind 1998, s. 45). Erfarenheter från bankkrishantering i andra länder hade visat att en politisk oenighet beträffande stödåtgärder ledde till kraftigare kreditförluster i banksektorn, stigande samhällskostnader och lägre förtroende för stödgarantin (Ingves & Lind 1996, s. 7). Att propositionen lades fram gemensamt innebar att den godkändes av en nästan enig riksdag 18 december 1992. Bara Ny Demokrati röstade nej (Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 34).

Men hur såg den generella bankgarantin egentligen ut och vilka institut kunde ansöka om stöd? För det första kunde stödet ta sig olika former. Stödet inrymde inte bara statliga garantier som täckte kreditförslutser, utebliven avkastning och värdet på nyemitterat kapital inom en bank. Lån och aktiekapitaltillskott var också ett bankstöd (Bankstödsnämnden 1994, s. 10). För det andra omfattades samtliga banker med svensk oktroj, alltså samtliga banker som hade har tillåtelse att bedriva ekonomisk verksamhet i Sverige, av den statliga bankgarantin. Separata bolag som skapades som en del av en banks rekonstruktion, till exempel Securum AB, var också berättigade till bankstödet (Bankstödsnämnden 1994, s. 10). Syftet och omfattningen av bankgarantin sammanfattas i Bankstödsnämndens verksamhetsberättelse som:

> *"Den statliga garantins innebörd är att staten garanterar att instituteten kan infria samtliga förpliktelser i rätt tid. Kapital i form av aktiekapital eller eviga förlagslån omfattas inte. Inte heller garanteras förpliktelser som uppenbart inte är förenliga med en sund bankverksamhet"*
>
> (Bankstödsnämnden 1994, s. 10)

För det tredje kunde banker inte bara ansöka och erbjudas ekonomiskt stöd. Om ett stöd betalades ut var detta förbehållet villkor. Banker kunde förbehålla sig att upprätta och genomföra planer av rationaliseringar av verksamheten som skulle ske under statens tillsyn. Villkoren kunde vara av i form av garantiavgifter. En stödsökande bank kunde tvingas att betala en garantiavgift som ökade i takt med att bankens ekonomiska situation förbättrades (Bankstödsnämnden 1994, s. 10). Om en stödsökande bank inte uppfyllde ett villkor, eller kapitaltäckningsgrad understeg 2 procent, fick staten enligt lag (1993:765) om statligt stöd till banker och kreditinstitut (1993:765) § 10 lösa in samtliga aktier och överta hela bankverksamheten. Med andra ord var den statliga bankgarantin utformat för att rädda bankerna och inte bankernas ägare (Jonung 2009, s. 14).

Med bakgrund mot riksdagsbeslutets emfas på att bankstödet skulle utformas så att risken för ekonomiska förluster för staten och risken för onödig statlig intervenering på bankmarknaden minimerades, föredrog regeringen att godkänna vissa stödformer över andra. Till exempel ansågs stöd i form av garantier å ena sidan vara mer lämpliga än aktiekapitaltillskott. Det med anledning av att en garanti inte alltid utnyttjades. Å andra sidan föredrogs aktiekapitaltillskot över lån (Ingves & Lind 1998, s. 47). Till skillnad från lån kunde ett aktiekapitaltillskot på längre sikt återvinna delar av bankstödet. Eftersom statens aktieägande i den stödsökande bank var tillfällig skulle aktierna vid första bästa tillfälle säljas till privata aktörer. Tillfällig nationalisering av en bank motiverades med att under förutsättningen att aktiernas värde steg mellan förvärv och försäljning gjorde staten en vinst och hela, eller delar av, bankstödet skulle därmed återvinnas (Ingves & Lind 1998, s. 47).

Sist men inte minst innebar statens utfästelse om att samtliga bankers finansiella förpliktelser skulle infrias att Riksbanken kunde vidta ytterligare stabiliserande åtgärder vid sidan stödgarantin. Eftersom staten lovade att ingen bank skulle gå omkull kunde Riksbanken placera reserver i samtliga banker, oberoende om banken hade god ekonomi eller nästan var insolvent (Jonung 2009, s. 12). Under hösten 1992 satte in Riksbanken 57 miljarder i valutareservtillgångar i olika svenska bankerna. Insättningen innebar att bankernas likviditet ökade och kreditförluster minskade (Ingves & Lind 1998, s. 45). Slutligen innehöll propositionen om en generell bankgaranti även ett förslag om att en särskild myndighet under regeringen skulle bildas som skulle förvalta stödet (Prop. 1992/93:135). Därmed var fröet till Bankstödsnämnden sådd.

Finansdepartementet påbörjar bankstödsarbetet

Att inrätta en ny nämnd för att hantera bankstödet var en process som tog tid. Däremot var situationen i det svenska banksystemet så allvarligt att Finansdepartamentet behövde inleda administrationen av bankstödet i väntan på att Bankstödsnämnden skulle bli verksam (Ingves & Lind 1998, s. 47). Fyra dagar efter att bankstödet trädde i kraft förvärvade staten samtliga aktier i Gota Banks ur Gota ABs konkursbo, det vill säga 22 december 1992. Finansdepartementet fick alltså ytterligare en bank att förvalta fram tills dess att Bankstödsnämnden kunde ta över arbetet (Bankstödsnämnden 1993a, s. 35).

Utöver det meddelande Föreningsbanken och S-E Banken i december 1992 Finansdepartementet att de sannolikt skulle behöva statligt finansiellt stöd inom en snar framtid (Bankstödsnämnden 1993a, s. 2). Med andra ord, mellan december 1992 och fram tills dess att Bankstödsnämnden inrättades ansvarade Finansdepartementet inte längre bara för att administrera det intensiva arbetet med att överföra av Nordbankens problemkrediter till Securum AB, utan även för att hantera Gota Bank och att ta beslut i bankstödsfrågor (Bankstödsnämnden 1993a, s. 35; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 47).

Men hur kom Gota Bank till Finansdepartementets förfogande, det vill säga hur gick förvärvet till? Med anledning av att Gota Bank inte ansågs ha något positivt värde kunde staten, genom Kammarkollegiet, förvärva hela aktieinnehavet i Gota Bank till priset av en krona. Köpet påverkade även privatägda banken S-E Banken. S-E Banken behövde ge sitt medgivande till statens förvärv, eftersom samtliga Gota Banks aktier var pantsatta i S-E Banken. S-E Banken gick med förvärvet utan någon tidsfördröjning. Utöver det lät Finansdepartementet flera i ledamöter Gota Banks styrelse att sitta kvar på sina poster (Bankstödsnämnden 1993a, ss. 21, 35; Bankstödsnämnden 1994, ss. 15, 17).

På samma sätt som rekonstruktionen av Nordbanken påbörjades omgående efter att Venantius AB förvärvade samtliga aktier för statens räkning, inledde Finansdepartementet arbetet med att omstrukturera Gota Banks finansiella tillgångar direkt. I januari 1993 beviljade regeringen på uppmaningen av Finansdepartementet en tillfällig lösning till Gota Bank. Det innebar Gota Bank fick ett statligt bankstöd i form av en förlusttäckningsgaranti på 10 miljarder (Bankstödsnämnden 1994, s. 15).

Samtidigt som Finansdepartementet påbörjade Gota Banks rekonstruktion separerades även Securum AB helt från Nordbanken i enlighet med rekonstruktionsplanen för banken. Staten förvärvade, via Kammarkollegiet, Securum AB från Nordbanken för en summa av en miljard i januari 1993. Förvärvet finansierades hela genom ett ytterligare lån hos Riksgäldskontoret (Bergström, Englund & Thorell 2002, ss. 45–46). När Securum AB sedan skiljdes från Nordbanken påvisade Nordbanken en positiv balansräkning (Bankstödsnämnden 1994, s. 18; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 43).

Bankstödsnämnden 1993–1995

En ny organisations bildas

Bankstödsnämnden bildades som en organisation under Finansdepartementet 1 maj 1993 med syftet att hantera det generella bankstödet (Ingves & Lind 1998, s. 47). Även om riksdagen hade gett regeringen tillåtelse att fritt förvalta bankgarantin delegerades alltså de operativa uppgifterna i samband med stödet till Bankstödsnämnden. Däremot var det fortfarande regeringen som i slutändan godkände Bankstödsnämndens förslag på stödåtgärder. Med andra ord fungerade Bankstödsnämnden som regeringens förlängda arm i bankstödshanteringen (Leonard 2021, s. 657; SOU 1993:160, s. 146; Urwitz 1998, s. 63). I populärkultur har Bankstödsnämnden kommit att heta "Bankakuten" (Larsson 2001, s. 153).

Vidare var anledningen till att en ny nämnd behövde bildas för att hantera bankgarantin att bankstödet fodrade ett omfattande analys- och administrativt arbete. Om detta ansvar hade lagts på Finansdepartamentet skulle dess löpande lagstiftningsverksamhet att urholkas. Utöver det kunde bankstödsarbetet inte utföras av andra befintliga myndigheter som Finansinspektionen eller Riksbanken. Det berodde på att situationer kunde uppstå under bankstödsarbetet där dessa myndigheters primära verksamhet skulle hamna i direkt intressekonflikt med ansvaret för bankstödet (Ingves & Lind 1996, s. 10).

Utöver det bildades Bankstödsnämnden enligt ett författningsförslag som trädde i kraft 1 maj 1993. Utredningens upphovsman var Stefan Ingves, tillika chef för Finansdepartementets finansmarknadsavdelning och sedermera även den första generaldirektören för Bankstödsnämnden (SOU 1993:28, ss. 1, 11; Bankstödsnämnden 1993a, s. 3). När Bankstödsnämnden bildades förlorade andra statliga organ, som Finansdepartementet och Finansinspektionen, delvis sin betydelse för bankkrishanteringen. De bankstödsprocesser som Finansdepartementet hade påbörjat övertogs omgående av Bankstödsnämnden (Ingves & Lind 1998, s. 47). På samma sätt fick Finansinspektionen en relativt liten tillsynsroll av bankerna i förhållande till Bankstödsnämnden. Det berodde på att Finansinspektionen saknade den kompetens som krävdes av en tillsynsenhet under en omfattande bankkris. Denna kompetens skaffade sig Bankstödsnämnden genom att ta in externa expertkonsulter som kunde analysera bankernas interna finansiella verksamhet (Ingves & Lind 1998, ss. 51–52; Urwitz 1998, s. 63).

Samtidigt som Bankstödsnämnden fick utföra sitt arbete relativt självständigt var de förbehållna att föra en aktiv dialog med andra statliga organ. Bankstödsnämnden samrådde med såväl Finansdepartementet och Finansinspektionen som Riksgäldskontoret och konkurrensverket. Motivet var att säkerställ att Bankstödsnämndens förslag till regeringen skulle vara vara så konkurrensneutrala och så marknadsorienterade som möjligt och leda till att långsiktig statlig inblandning i största möjlig mån undveks (Leonard 2021, s. 657; SOU 1993:28, ss. 28, 32–34).

Styrelse och privata konsulter

Bankstödsnämnden var en liten organisation. Styrelsen utsågs av regeringen och bestod av sju personer (SOU 1993:28, s. 8). Styrelsen tillsattes på ett sätt som skulle innebära en representation av regering, oppositionen, Finansdepartementet och den privata sektorn (Ingves & Lind 1998, s. 47; SOU 1993:28, s. 35). Att ha privata aktörer från näringslivet i Bankstödsnämndens styrelse var av så stor betydelse för regeringen att de tillfrågade Christer Bergquist, som tidigare hade haft en hög chefsposition inom den konkursade Gota Bank, om att bli generaldirektör för nämnden. Finansinspektionen markerade dock att detta var olämpligt och istället tillsattes Stefan Ingves (Ingves & Lind 1996, s. 5; Larsson 2001, ss. 156–157). Vilka som utgjorde Bankstödsnämndens styrelse 1 maj 1993 fram till våren 1994 redogörs för i tabell två.

Tabell 2: Bankstödsnämnden styrelse 1 maj 1993– våren 1994		
Namn	**Roll**	**Bakgrund**
Stefan Ingves	Generaldirektör	Finansmarknadschef vid Finansdepartementet
Odd Engström	Ordförande	Vice statsminister (m)
Marcus Storch	Vice ordförande	VD för privata AGA AB
Peggy Bruzelius	Ledamot	VD för privata Financial Services AB
Laila Freiwalds	Ledamot	F.d Statsråd
Hans Jacobsson	Ledamot	Finansdepartementets rättschef
Göran Persson	Ledamot	Riksdagsledamot för Socialdemokraterna

Källa: Bankstödsnämnden 1993a, s. 47; Ingves & lind 1996, s. 5.

Bankstödsnämnden hade en administrativ, analyserande och juridisk funktion för bankstödet. Bankstödsnämnden tog över arbetet med för att administrera stödansökningar, säkerställa att rätt form av bankstöd gavs till respektive bank samt företräda staten som aktieägare från Finansdepartementet (SOU 1993:28, ss. 30, 32). Till Bankstödsnämndens uppgifter hörde även till att förbereda försäljningen av statens aktieinnehav till den verksamhet som skulle generera godast marknadskonkurrens vid den tidpunkt då det ansågs marknadsmässigt lämpligt. Omgående efter Bankstödsnämndens bildades inledde organisationen arbetet med att hitta en lämplig intressent att sälja Gota Bank till (Bankstödsnämnden 1994, s. 15).

Inledningsvis handlade Bankstödsnämndens administrativa och analyserande roll om att konkretisera och standardisera hur olika likvida situationer i banker skulle hanteras. Bankstödsnämnden formulerade därför en ABC-modell som de kallade Hängmattan (se diagram 1). Beroende på kreditportföljens värde, med hänsyn till framtida räntenivåer och valutakurs, delades stödsökande banker in i tre kategorier: A- B- och C-banker. Analysen av bankens värde gav bankerna olika framtidsprognoser. Vilken kategori som en bank tillskrevs i Hängmattan avgjorde inte bara om banken var berättigad till stöd eller inte, utan även vilken typ av stöd som banken skulle ges vid behov (Ingves & Lind 1996, s. 11; Ingves & Lind 1998, ss. 48, 50).

Trots att styrelsens sammansättning skapade en bred kunskapsbas saknade styrelsen tillräcklig kompetens för att värdera kreditportföljer och kategorisera dem enligt Hängmattan (Ingves & Lind 1998, ss. 51–52). Med anledning av det akuta läget på finansmarknaden kunde Bankstödsnämnden inte invänta att denna kompetens skulle utvecklas internt inom organisationen. Analyserna av de stödsökande bankernas finansiella situation behövde utföras under kortast möjliga tid. Därför beslutade Bankstödsnämnden att ta in externa expertresurser från det utländska näringslivet som kunde bistå med både kunskap om kreditvärdering och erfarenheter från bankkrishantering. Bankstödsnämnden etablerade kontakt med norska och amerikanska investmentbanker, revisionsfirmor och konsultföretag som varit en del av bankkrisarbetet i andra länder (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25; Ingves & Lind 1998, s. 52).

Vidare delades Bankstödsnämndens analys av den stödsökande bankens kreditportfölj in i tre områden: finansiell analys, analys av bankernas interna kontrollsystem och analys av bankernas effektivitet och strategi (Ingves & Lind 1998, s. 52). Syftet med respektive analysområde var att undersöka storleken på bankernas kreditförluster, vilka verktyg som

banken tillhandahöll för att förvalta sina riskengagemang samt i vilken grad banken kunde lösa problemen med sin soliditet utan statliga intervenering (Ingves & Lind 1998, s. 52).

Ytterligare bistod de externa expertfirmorna Bankstödsnämndens med expertis på respektive analysområde. Investmentbanken Credit Suisse First Boston hjälpte Bankstödsnämnden med att analysera bankernas kreditengagemang (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25). Credit Suisse First Bostons finansiella analys synliggjorde hur stor den enskilda bankens kreditförluster genom att identifiera vilka kreditengagemang som var dåliga, vilka som var bra och vilka som var förenade med risk i framtiden (Ingves & Lind 1998, s. 52). Att definiera kapitalbristen i balansräkningen var det primära verktyget för Bankstödsnämnden när de avgjorde vilken form av bankstöd som banken skulle erbjudas (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25). Utöver det hjälpte Credit Suisse First Boston till med att finna en lämplig intressant att ta över Gota Bank (Bankstödsnämnden 1994, s. 15).

Revisionsbyrån Arthur Andersen bistod Bankstödsnämnden med kunskap inom interna kontrollsystem. De redogjorde för vilka medel som den enskilda banken tillhandahöll i sin hantering av riskengagemang (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25; Ingves & Lind 1998, s. 52). Till slut anlitade Bankstödsnämnden även konsultfirman McKinsey. McKinsey utförde en analys på bankernas effektivitet och strategi. Motivet med McKinseys undersökningen var att identifiera åtgärder som skulle kostnadseffektivisera verksamheten vilket skulle innebära bankens behov av statligt stöd minskade (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25; Ingves & Lind 1998, s. 52).

De privata aktörernas analysarbete utfördes inte i hemlighet. Bankstödsnämnden förmedlade kontinuerligt resultatet av experternas utredningsarbete till bankerna. Syftet med det offentliga utredningsarbetet var att bankerna på det viset fick en chans att själva påbörja åtgärder som skulle stärka sin soliditet och finansiella situation. Bankstödsnämnden gav alltså bankerna en möjlighet att undvika de avgifter och villkor som de skulle bli förbehållna att rätta sig till vid ett statligt bankstöd (Bankstödsnämnden 1993a, s. 25).

Utöver utländska Credit Sussie First Bosten, Arthur Andersson och McKinsey bistod även svenska privata aktörer Bankstödsnämnden med expertkunskap under bankanalysen. Med anledning av att de stödsökande bankerna hade kreditengagemang inom fastighetssektorn var det viktigt att fastigheterna värderades korrekt. Därför bildade Bankstödsnämnden en separat

värderingsnämnd, Valuations Board, i vilken inhemska fastighetsexperter tillsattes. Uppgiftsbeskrivningen för Valuation Board var att skapa en enhetlig värdering på fastigheterna och avkastningsprognoser inom fastighetssektorn på lång sikt. Utan denna värdering var risken att bankanlysen skulle påvisa överdrivna kreditförluster eftersom fastighetspriserna under denna givna period var orealistiskt låg (Bankstödsnämnden 1993a, s. 24; Ingves & Lins 1996, s. 10).

Bankstödsärenden och finansiering

När en bank lämnade in en stödansökan ingick de ett avtal där de stödsökande bankerna lovade att uppge omfattade information om sina balansräkningar, placeringar, utlåning, problemengagemang till Bankstödsnämnden. Dessutom behövde bankerna göra en egen soliditetsprognos för framtiden samt specificera vilka åtgärder som banken planerade att själva utföra i syfte att förbättra sin soliditet (Bankstödsnämnden 1993a, s. 22). Tillsammans med de privata konsulternas kreditanalyser låg informationen som bankerna uppgav till grund för hur Bankstödsnämnden beslutade i ett stödsärende. Med andra ord skapade den finansiella analysen och bankernas interna prognes ett underlag som användes för att kategorisera banken som en A- B eller C-bank i Hängmattan (Bankstödsnämnden 1993a, s. 22). Men vad innebar egentligen för en bank om de ansågs vara en A- B eller C-bank?

Diagram 1

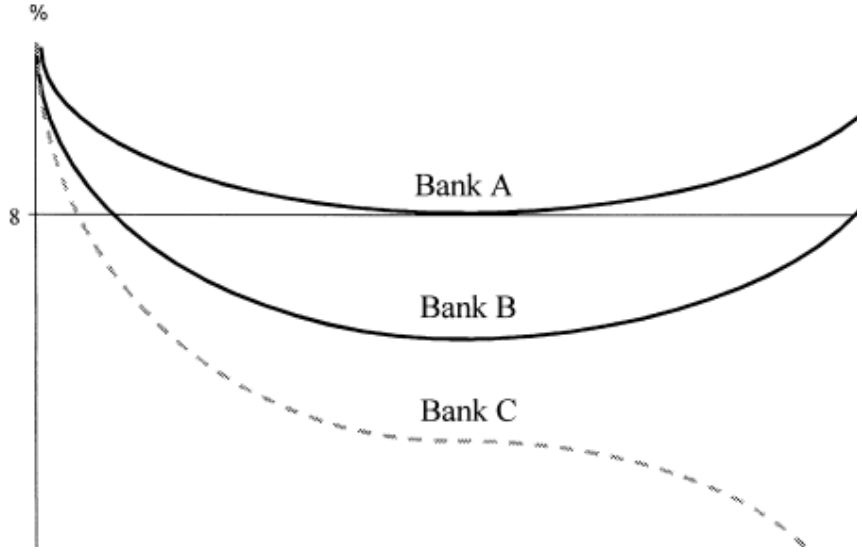

Diagram 1 är en illustration av Hängmattan som formulerades i syfte att standardisera hanteringen av bankstödet. Olika stödåtgärder vidtogs beroende på vilken framtidsprognos som analysen av kreditportfölj visade. Källa: Ingves & Lind (1998, s. 49)

För det första åsyftade en A-bank en bank vars kapitaltäckningsgrad möjligtvis kunde sjunka ner mot kapitaltäckningskravet. Med bakgrund mot att denna nivå troligen aldrig skulle understigas borde arbetet med att stärka sin soliditet skulle i första hand ske genom kapitaltillskott från de befintliga privata aktieägarna. Det generella stödet borde snarare ses som ett verktyg för att stärka förtroendet för A-banken (Ingves & Lind 1996, s. 11). Hur Bankstödsnämnden hanterade S-E Bankens ansökan om bankstöd är ett exempel på detta. S-E Banken kunde säkra sin kapitalbas genom en intern nyemission på 5,1 miljarder av de privata ägarna och drog därför tillbaka sin ansökan om statligt stöd i augusti 1993. Att S-E Banken drog tillbaka sin stödansökan berodde även på att de de privata ägarna insåg att de skulle förlora kontroll över banken vid ett stöd (Bankstödsnämnden 1994, s. 13; Ingves et al. 2009, s. 12).

För det andra var en B-bank enligt Bankstödsnämnden en bank som riskerade att hamna under kapitaltäckningskravet under en begränsad period. På en längre sikt skulle denna bank enligt Bankstödsnämndens prognos dock åter kunna generera vinst, skapa konkurrens på marknaden och således skapa samhällsnytta (Ingves & Lind 1996, s. 11; Ingves & Lind 1998, s. 48; SOU 1993:16, ss. 60, 62). En B-bank var berättigad till ett omfattande bankstöd, i form av lån eller aktieägartillskott, såvida de privata ägarna inte kunde säkra soliditeteten sjäva, i syfte att säkerställa bankens framtida existens på bankmarknaden (Ingves & Lind 1996, s. 11). Hur Bankstödsnämnden hanterade Föreningsbanken är ett exempel på en B-bank. I oktober 1993 beslutade Bankstödsnämnden att Föreningsbanken var berättigad till ett statligt kaptitaltäckningsskydd på 2,5 miljarder. Stödets var förbehållet villkoret att Föreningsbanken endast hade rätt att lösa in detta stöd om kreditförluster under perioden 1994–1996 understeg en bestämd nivå och staten erhöll ett betydande aktieinnehav i banken vid inlösen. Föreningsbanken löste aldrig in det statliga stödet (Bankstödsnämnden 1995a, s. 18; Englund 1999, s. 92).

För det tredje var en C-bank en bank som Bankstödsnämnden ansåg ha så omfattande kreditförluster att kapitalbasen på längre sikt skulle urholkas. Till C-banken skulle inga lån, garantier eller kapitaltillskott ges utan istället skulle Bankstödsnämnden hjälpa till med att avveckla banken. Avvecklingen skulle inledas omgående i syfte att undvika ännu fler förluster (Ingves & Lind 1996, s. 11). Vidare valde Bankstödsnämnden att svenska C-banker skulle avvecklas genom att dela banken enligt “bad bank- good bank”-metoden. Det innebar

att C-banken delades in i en “bad-bank”, dit bankens problemengagemang förflyttades, och en “good-bank”. Den friska delen av C-banken kunde efter ytterligare rekonstruktion och kapitalisering säljas till en annan bank (Ingves, Lind, Masaaki, Caruana & Ortiz Martínez, G 2009, s. 13). I andra länder såldes motsvarande C-banker sålts som en nödlidande bankenhet. Att staten valde bort denna metod under 1990-talskriset berodde på att metoden förutsatte en mer långtgående statlig inblandning på bankmarknaden. Till exempel behövde staten garantera framtida kreditförluster för banken under en längre tidshorisont (Ingves & Lind 1998, s. 49). Hur Bankstödsnämnden beslutade att hantera Gota Bank är ett exempel på en C-bank vilket redogörs för under rubriken *Förvaltning av det statliga ägandet.*

Till sist var arbetet med att analysera bankernas värde och kategorisera dem enligt Hängmattan både omfattande och resurskrävande. Att ta hjälp av av privata firmors kunskap var å ena sidan ett snabbt sätt för Bankstödsnämnden att utföra kreditanalyser. Å andra sidan var det ett dyrt sätt. Totalt uppgick summan av konsultkostnaderna i samband med analysen inför bankstödet 96 miljoner kronor (1993a, s. 39). Hur finansierade då detta? Konsultkostnaderna ledde inte till att nya lån registrerades hos Riksgäldskontoret utan finansierades av garantikostnader och övriga avgifter från stödsökande banker. Till exempel innebar Föreningsbankens kapitaltäckningsskydd att staten per år fick in 25 miljoner, alltså en procent av skyddets totala storlek (Bankstödsnämnden 1993a, s. 39; Bankstödsnämnden 1995a, s. 8; Ingves & Lind 1996, s. 10).

Förvaltning av det statliga ägandet

Rekonstruktionen av Gota Bank som påbörjades av Finansdepartementet i december 1992 lämnades över till Bankstödsnämnden. Samtidigt som Bankstödsnämndens analys av Gota Banks kreditportfölj pågick, uppmanade organisationen regeringen i augusti 1993 att utöka förlusttäckningsgarantin med 5 miljarder till Gota Bank (Bankstödsnämnden 1994, s. 15). Orsaken till att bankstödet behövde utökas var att Finansinspektionen under sommaren hade gett nya direktiv för hur förluster skulle redovisas. Det innebar att Gota Banks redovisade kreditförluster ökade från 1,2 miljarder till 7 miljarder. Det bör däremot understrykas att ingen av dessa förlusttäckningsgarantier till Gota Bank betalades ut (Bankstödsnämnden 1993a, ss. 16–17).

Med bakgrund mot Gota Banks stora volym av nödlidande kreditengagemang beslutade Bankstödsnämnden i samråd med de privata konsulterna och ledamöterna i Gota Banks styrelse, att dela Gota Bank i två delar i september 1993. Gota Bank var med andra ord en C-bank som saknade möjlighet att bli lönsam och skulle enligt Hängmattan alltså avvecklas (Bankstödsnämnden 1994, ss. 15). Gota Banks problemkrediter var till övervägande del kopplade till fastighetssektorn och utgjordes av ett värde på 16 miljarder. Vid delningen av Gota Bank skapades ett dotterbolag inom Gota Bank, Retriva AB, med hjälp av statlig finansiering. Retriva AB hade samma funktion och syfte som Securum AB hade haft för Nordbanken ett år tidigare, det vill säga att ta över och avveckla problemkrediter i banken (Bankstödsnämnden 1993e; Bankstödsnämnden 1994, ss. 15, 20).

På samma sätt som Securum AB bildade tre dotterbolag med olika uppgifter, var även Retriva ABs verksamhet organiserad genom tre bolag: Retriva Kredit, Borgkronan AB och Kungsleden. Inledningsvis fördes kreditengagemangen över till Retriva Kredit. Om Retriva Kredit inte kunde avveckla problemengagemangen direkt fördes de över till någon av de andra dotterbolagen. Till exempel fördes aktieengagemang i företag över till in Borgkronan medan Kungsleden förvaltade de fastigheter som togs över (Bankstödsnämnden 1994, ss. 20–21; Bankstödsnämnden 1994c). Utöver det tillsatte Bankstödsnämnden Retriva ABs styrelse. Styrelsen bestod till största delen av privata aktörer med en blandad kompetens inom finans- och fastighetsmarknaden. Endast en ledamot utgjordes av en representant från Bankstödsnämnden, det vill säga ägaren. Retriva AB utförde alltså sin verksamhet utan något större inflytande från Bankstödsnämnden (Bankstödsnämnden 1995b).

Vidare påbörjades överföringen av problemkrediter till Retriva AB omgående efter att Gota Bank delades och 30 december 1993 var denna process färdig (Bankstödsnämnden 1994, ss. 15, 20). Vid samma tillfälle förvärvade Bankstödsnämnden för statens räkning Retriva AB ur Gota Bank för 4 miljarder (Bankstödsnämnden 1994, s. 20).

Men vad hände med den “friska” delen av Gota Bank när problemkrediterna började föras över till Retriva AB? För det första intensifierades Bankstödsnämndens omstruktureringsarbete av banken. Även om Gota Bank ansågs vara sund tack vare Retriva AB behövde Bankstödsnämnden arbeta intensivt med att nollställa balansräkningen. Trots att de nödlidande krediterna lyftes bort kunde den “friska” delen av Gota Bank inte påvisa en positiv balansräkning. Tillsammans med de privata aktörerna i Gota Banks styrelse

formulerade Bankstödsnämnden en ny rekonstruktionsplan för den “friska” delen av banken i oktober 1993. Rekonstruktionen fodrade ett kapitaltillskott på 20 miljarder som skulle till att täcka samtliga kreditförluster och på det viset nollställa bankens balansräkning. Motivet var att göra Gota Bank till en attraktiv verksamhet att ta över (Bankstödsnämnden 1994, s. 15; Bankstödsnämnden 1993b; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 34).

För det andra inleddes omgående Bankstödsnämndens arbete med att söka efter en bank att sälja Gota Bank till. Tillsammans med Credit Suisse First Boston tog Bankstödsnämnden in bud från Nordbanken, S-E Banken, Handelsbanken och en utländsk bank (Bankstödsnämnden 1993d; Bankstödsnämnden 1994, s. 15). Bankstödsnämnden bad intressenterna att uppge om de var villiga att finansiera Retriva ABs verksamhet i sina bud. Medan Nordbanken sa ja meddelade S-E Banken och Handelsbanken att de kunde tänka sig stå för finansieringen under särskilda villkor. Den utländska banken ville inte svara (Bankstödsnämnden 1993d). Efter att Bankstödsnämnden hade fört en dialog med Konkurrensverket och de kvarvarande bankerna om förutsättningarna för förvärvet, drog först Handelsbanken och sedan även S-E Banken sig ut ur förhandlingarna med Bankstödsnämnden om att ta över Gota Bank. Kvar i budgivningen var nu bara Nordbanken (Bankstödsnämnden 1993e). Det kapitaltillskott som Gota Bank behövde för att nollställa sin balansräkning godkändes av regeringen 12 december 1993 och banken fusionerades sedan med Nordbanken 31 december 1993 (Bankstödsnämnden 1994, s. 18).

Sist men inte minst började bankstödet få effekt på bankmarknaden vid 1994–1995 och banksystemet stabiliserades. Efter förvärvet av Retriva AB gjorde Bankstödsnämnden inga fler utbetalningar till en bank. Inte heller vidtog Bankstödsnämnden några nya stödåtgärder (Bankstödsnämnden 1995a, s. 6; Englund 2015, s. 34).

Bankstödsnämndens arbete handlade under 1994–1995 alltså snarare om att förvalta och följa upp stödåtgärderna i Nordbanken, Securum AB och Retriva AB (Bankstödsnämnden 1995a, s. 2). Efter att Gota Bank fusionerades med Nordbanken stod staten för betydande marknadsandelar inom banksektorn. Därför var det viktigt att Bankstödsnämnden intensifierade processen att för regeringens räkning sälja av statens aktieinnehav det ansågs lämpligt. Under 1994 förde Bankstödsnämnden en dialog med Nordbankens styrelse och gjorde upphandlingar av rådgivare från näringslivet som skulle hjälp till med förberedelserna (Bankstödsnämnden 1994, s. 18). I september 1995 godkände regeringen

Bankstödsnämndens förslag att 30 procent av statens aktieinnehavet i Nordbanken skulle säljas. Priset per aktie bestämdes av Bankstödsnämnden dåvarande generaldirektör, Hans Jacobsson, och ordförande, Stig Larsson, till 92 kr. I oktober 1995 noterades sedan en andel av Nordbanken på Stockholmsbörsen och 34,6 procent av aktierna såldes till nationella och internationella aktörer. Totalt innebar det en intäkt till staten på 6,7 miljarder kronor (Bankstödsnämnden 1995a, s. 13; Bankstödsnämnden 1995b; Barr & Pierrou 2015, s. 51; Bergström, Englund & Thorell 2002, s. 47)

Parallellt med förberedelserna inför privatiseringen av Nordbanken pågick därtill ett intensivt arbete med att följa upp arbetet i de två avvecklingslagen. 1994 var processen med att avveckla problemkrediter i Securum AB nästan färdig. Därtill börsnoterades Securum AB Fastigheter delvis under våren 1994 och statens 60 procent att statens aktier såldes till privata aktörer (Bankstödsnämnden 1994, ss. 4; 19). Eftersom kreditavvecklingen var klart kunde samtliga delar av Securum AB rikta in sin verksamhet på att förvalta fastigheter och att sälja dessa till så höga värden som möjligt (Bankstödsnämnden 1995a, s. 13). Motsvarande var avvecklingen av problemengagemang i Retriva Kredit färdig i under våren 1995. Med bakgrund mot det kunde även hela Retrivakoncernen nu rikta sitt fulla fokus mot att förvalta de fasta tillgångarna inom bolaget (Bankstödsnämnden 1995a, s. 14)

I takt med att både Securum AB och Retriva ABs fokuserade sin verksamhet på att förvaltning, förädling och försäljning av fastigheter i mitten av 1995, började de också verka allt mer som självständiga fastighetsföretag. Därför förlorade Bankstödsnämnden insyn i verksamheten. Bankstödsnämnden, i egenskap av ägare, tog därmed ett beslut om att Retriva AB skulle införlivas till Securum AB i juni 1995. Till fusionen hörde till att en ny styrelse skulle tillsättas. Bankstödsnämnden föreslog att styrelsen borde endast bestå av aktörer från fastighetsmarknaden. En post skulle däremot vara reserverad för Bankstödsnämndens direktrepresention i styrelsen (Bankstödsnämnden 1995b; Bankstödsnämnden 1995c).

Avslutningsvis påvisade samtliga svenska banker påvisade positiva resultaträkningar i juni 1995. Några bankers vinstmarginaler var omkring 20 procent. Bankstödsnämnders syfte ansågs därför vara uppnått. 1996 beslutade regeringen att avveckla den generella bankgaranti och Bankstödsnämnden lades ner (Bankstödsnämnden 1995a, s. 6; prop. 1995/96:172).

Effekter av bankstödet på lång sikt 1995–2013

Skattebetalarnas slutnota

Det totala beloppet som staten betalade under hanteringen av bankkrisen var 65,3 miljarder kronor. Av dessa belastade 58,9 miljarder budgeten (Bankstödsnämnden 1995a, s. 17). Men blev skattebetalarnas slutnota för bankstödet så stor? Under sommaren 1995 meddelade Bankstödsnämnden att halva statens utgifter skulle återvinnas tack vare privatiseringen av Nordbanken och fastighetsförsäljningen inom Securum AB (Bankstödsnämnden 1995a, s. 3).

1998 fastslog Peter Jennergren och Bertil Näslund (1998, s. 69) att slutnotan för bankstödet blev 35 miljarder kronor. Daniel Barr och Hannah Pierrou (2015, s. 41) menar däremot att man kan räkna på skattebetalarnas slutnota för stödet först när samtliga aktier är sålda i de bolag som staten tog över under bankkrisen. Efter att Jennergren och Näslunds rapport skrevs förvärvade Nordbanken flera banker i Danmark, Norge och Finland under 1998–2001. 2001 bytte Nordbanken namn till Nordea. 2013 såldes de sista av statens aktier i Nordea. Med denna försäljning i beaktande blev slutsumman för bankstöd 1991–1993 till slut 21,5 miljarder (Barr & Pirroue 2015, ss. 41, 45). Barr och Pierrou (2015, s. 53) argumenterar för att det å ena sidan är en stor summa. Å andra sidan understryker de att samhällskostnaderna som hade uppstått till följd av ett fallissemang av stora banker och ett förlorat förtroende för banksystemet som helhet hade varit betydligt högre.

Avslutning

Diskussion och slutsats

Av denna undersökning kan flera slutsatser dras om staten och privata aktörers hantering av bankkrisen under 1990-talet. För det första var staten inte en monolit under bankkrishanteringen utan olika statliga organ utförde olika krisåtgärder. Till exempel bemyndigade riksdagen regeringen att garantera hela Nordbankens nödvändiga kapitaltillskott samtidigt som regeringen formulerade riktlinjerna för en ny bankgaranti tillsammans övriga partier. Dessutom bildades en ny nämnd, Bankstödsnämnden, med uppgift att ta över administration av det statliga stödet från Finansdepartementet. Av studien kan även slutsatsen dras att privata aktörer spelade en viktig roll för bankkrishanteringen. När staten tog över rekonstruktionen av Nordbanken och Gota Bank, bildades separata avvecklingsbolag som hette Securum AB och Retriva AB. I dessa bolag tillsattes en styrelse av endast privata aktörer. På samma sätt utgjordes Bankstödsnämndens styrelse av representanter från den privata sektorn. Utöver det bistod olika privata konsulter Bankstödsnämnden med resurser och kunskap under portföljvärderingen. Med andra är en ytterligare slutsats att statens stödåtgärder både förutsattes och möjliggjordes av en samverkan med det privata näringslivet. Samarbetet innebar att statliga organ fick kunskap, kompetens och erfarenheter som annars skulle fattas de statliga bankerna, avvecklingsbolagen och stödförvaltningen under 1993–1995. I bilaga 1 finns en redogöreslse över statliga och privata atktörers åtgärder under bankkrishanteringen.

Vidare kan staten och det privata näringslivets hantering av bankkrisen på 1990-talet diskuteras i relation till tidigare forskning om statens roll på finansmarknaden och tidigare bankkriser. För det första menar Hagberg att Järnvägshypoteksfonden som inrättades i samband med järnvägskrisen under 1870-talet var ett uttryck för statens roll som garant i det finansiella systemet. Å ena sidan fungerade Järnvägshypoteksfonden och den generella bankgarantin annorlunda och administrerades på olika sätt. Medan syftet med Järnvägshypoteksfonden var att direkt tillföra pengar till det finansiella systemet genom att låta banker belåna sina obligationer i en statlig fond, visar denna undersökning att utgångspunkten för bankgarantin 1992 var att statliga utbetalningar skulle minimeras. Att Bankstödsnämnden gav stödsökande banker löpande information om sin verksamhet under bankanalysen var troligen ett exempel på detta. Studien visar att syftet med kommunikationen var att banker skulle kunna påbörja interna åtgärder som skulle stärka bankens soliditet.

Å andra sidan visar Hagbergs forskning och denna undersökning att inrättandet av Järnvägshypoteksfonden och den generella bankgarantin hade samma motiv: att stärka förtroendet för finanssystemet. Därför går det att argumentera för att den generella garanti som regeringen lade fram tillsammans med oppositionen innebar att staten intog rollen som garant på bankmarknaden 1992. Det är i linje med Larssons tes om att staten antar rollen som garant under perioder där förtroendet för finanssystemet sviktar.

För det andra kan paralleller mellan bankkrisen på 1990-talet och finanskrisen på 1920-talet möjligen dras. Som en del av bankkrishanteringen under 1920-talet finansierade staten AB Kreditkassan 1922. Hagbergs forskning visar att AB Kreditkassan fungerade som ett stöd till banker med betalningssvårigheter och gav uttryck för statens roll som "Lender of last resort". Det går å ena sidan att likna inrättandet av AB Kreditkassan vid bildandet av Bankstödsnämnden. I likhet med AB Kreditkassan var syftet med Bankstödsnämnden att hantera finansiella problem i de svenska bankerna. Å andra sidan finns en skillnad mellan stödorganisationerna. Enligt Hagberg ägdes och drevs AB Kreditkassan av privata affärsbanker medan Bankstödsnämnden var sorterad under Finansdepartementet. Denna undersökning visar däremot att privata aktörer spelade en stor roll även i Bankstödsnämnden. Ett exempel som styrker denna tes är att Bankstödsnämnden tog hjälp från privata investmentbolag, konsultbyråer och revisionsfirmor för att kontrollera en nödlidande banks verksamhet. Antagandet styrks av Ingves och Lind tes om att anlita privata konsulter var ett avgörande beslut under bankkrishanteringen.

För det tredje visar Hagbergs forskning att AB Kreditkassan hanterade kraftiga kreditförluster i Wermlandsbanken, AB Lantmännabanken och AB Nordiska Handelsbanken på ett liknande sätt som Finansdepartementet och Bankstödsnämnden senare hanterade problemkrediter i Nordbanken respektive Gota Bank. I båda fallen bildades ett separat bolag som tog över problemengagemang från den nödlidande banken. Finansdepartementet bildade Securum AB vid Nordbankens rekonstruktion medan Bankstödsnämnden skapade Retriva AB som en del av Gota Banks omstrukturering.

Vidare går det går att argumentera för att bankkrishanteringen inte ledde till att staten intog en ökad roll som reglerare på finansmarknaden. Denna undersökning visar att bankgarantins fokus var att i största möjliga mån nyttja de privata aktörer som fanns på bankmarknaden. Å

ena sidan nationaliserades två banker och tre statliga förvaltningsbolag som en del av bankkrisarbetet. Å andra sidan fick flera ledamöter i bankernas ledning sitta kvar och byttes inte ut mot statliga representanter. Dessutom visar studien att Bankstödsnämnden tillsatte en styrelse bestående av bara privata aktörer i statliga bolag som Securum AB och Retriva AB. Enligt denna studie verkade alltså staten vara villig att äga och bilda verksamheter som en del av bankkrishanteringen men att det låg utanför statens intresse att driva den löpande förvaltningen i dessa. En möjlig förklaring till att statens bankkrishantering under 1990-talet tycktes vara beroende av privata aktörer kan härledas till Larssons forskning. Larsson menar att bankkrisen föregicks av en stark tilltro till privatisering och en avreglerad marknad.

De slutsatser som kan dras av denna undersökning bidrar till forskningsläget om hanteringen av den svenska bankkrisen under 1990-talet. I tidigare forskning har Larsson och Sjögrens argumenterat för stabiliteten återställdes i banksystem tack vare att staten intog rollen som garant på finansmarknaden. På samma sätt har Ögren lyft fram att statens roll som "Lender of Last Resort" är ett verktyg används för att motverka en bankkris. Denna studie visar däremot att det privata näringslivets representation i de statligt förvaltade bankerna, bolagen och i Bankstödsnämnden var av lika stor betydelse för bankernas återhämtning som statens garantier och staten roll som garant. Privata aktörer satt med i Bankstödsnämndens styrelse och de ansvarade för att driva den löpande verksamheten i de banker och bolag som staten blev ägare till under bankkrisen. De tillförde nödvändig kunskap, kompetens och erfarenheter som krävdes för att stödåtgärderna skulle få önskad effekt. Med andra ord bidrog det privata näringslivet med resurser som de statliga organisationerna behövde för att kunna minimera statlig inblandning på bankmarknaden och maximera återvinningen av bankstödet.

Avslutningvis kan en slutgiltig kommentar om bankkrishanteringen under 1990-talet göras. Enligt studien tycks det finnas vissa likheter mellan hanteringen av deflationskrisen på 1920-talet och statens samverkan med det privata näringslivet under 1990-talet. Men berodde statens bankkrishantering och samarbete med privata aktörer under 1990-talet på att AB Kreditkassan och avvecklingsbolag hade visat sig vara en lyckad metod? Eller berodde det snarare på att perioden hade föregåtts av en privatiseringsvåg som förespråkade marknadslösningar? Det är såklart svårt att besvara denna fråga. Ett möjligt svar kan däremot vara att statens hanteringen av bankkrisen var en kombination av både tidigare erfarenheter från bankkriser och en stark samtida tilltro till det privata näringslivet.

Referenser

Arkivmaterial

Bankstödsnämnden (1993a). *Verksamhetsberättelse 1 maj-30 juni.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/B/B 1/1)

Bankstödsnämnden (1993b). *Styrelseprotokoll 1993:16.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/1)

Bankstödsnämnden (1993c). *Styrelseprotokoll 1993:17.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/1)

Bankstödsnämnden (1993d). *Styrelseprotokoll 1993:18.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/1)

Bankstödsnämnden (1993e). *Styrelseprotokoll 1993:21.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/1)

Bankstödsnämnden (1993e). *Styrelseprotokoll 1993:23.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/1)

Bankstödsnämnden (1994). *Verksamhetsberättelse 1 juli-30 juni*. Stockholm: Finansdepartamentet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/B/B 1/1)

Bankstödsnämnden (1995a). *Verksamhetsberättelse 1 juli-30 juni.* Stockholm: Finansdepartamentet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/B/B 1/1)

Bankstödsnämnden (1995b). *Styrelseprotokoll 1995:19.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/4)

Bankstödsnämnden (1995c). *Styrelseprotokoll 1995:21.* Stockholm: Finansdepartementet (Tillgänglig Riksarkivets depå i Täby: SE/RA/420517/A/A 1/4)

Digitala referenser

Ahland, L. (2015). Private debt in Sweden in 1900–2013 and the risk of financial crisis. *Scandinavian Economic History Review*, 63(3), ss. 302-323

Barr, D. & H. Pierrou. (2015). Vad blev notan för 1990-talets bankstöd. *Ekonomisk Debatt*, Vol. 43(5). ss. 45–61

Englund, P. (1999). The Swedish banking crisis: Roots and consequences. *Oxford Review of Economic Policy,* Vol. 15(3), ss. 80–97

Englund, P. (2015). The Swedish 1990s banking crisis: A revisit in the light of recent experience. *The Riksbank Macroprudential Conference 23-24 Juni.* Stockholm: Sveriges Riksbank.

Ingves, S. & Lind. G. (1996). Hanteringen av bankkrisen – sedd i efterhand. *Penning- och valutapolitik,* 1991:1. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Ingves, S. & Lind, G. (1998). Om att hantera en bankkris. *Ekonomisk Debatt*, Vol. 26(1). ss. 41–54

Ingves, S., Lind, G., Masaaki, S., Caruana, J. & Ortiz Martínez, G. (2009). *Lessons Learned from Previous Banking Crises: Sweden, Japan, Spain, and Mexico.* Washington: Group of Thirty

Jennergren, P. & Näslund, B. (1998). Efter bankkrisen – vad blev notan för skattebetalarna? *Ekonomisk Debatt*, Vol. 26(1), ss. 69– 76.

Jonung, L. (2009). The Swedish model for resolving the banking crisis of 1991-93. Seven reasons why it was successful. *European Economy - Economic Papers,* 360. Bryssel: Europakommissionen

Larsson, B. (2001). Bankkrisen, medierna och politiken: Offentliga tolkningar och reaktioner på 90-talets bankkris. Göteborg: DocuSys

Larsson, B. (2003). Neo-liberalism and polycontextuality: banking crisis and re-regulation in Sweden. *Economy and Society*, Vol. 32(3), ss. 428-448.

Leonard, N. (2021). Sweden 1991 Bank Support Authority (Bankstödsnämnden). *The Journal of Financial Crises*, Vol. 3(1). ss. 650-663.

Urwitz, G. (1998). Erfarenheter från en Bankkris. *Ekonomisk Debatt*, Vol. 26(1), ss. 55–68

Ögren, A. (2018). Banking Crises and Lender of Last Resort in Theory and Practice in Swedish History, 1850–2010. I Rockoff, H. & Suto, I. (red) *Coping with financial crisis: Some Lessons from Economic history.* Singapore: Springer, *ss. 47—76*

Trycka källor

Ahland, L. (2017). *Financialization in Swedish Capitalism: Debt, inequality and crisis in Sweden 1900-2013.* Stockholm: Stockholms universitet

Bergström, C., Englund, T. & Thorell, P. (2002). *Securum & vägen ut ur bankkrisen*. Stockholm: SNS förlag

Gustavsson, M. & Svanström. Y (red.) (2018). Undersökningsdesign. *Metod: guide för historiska studier*. Lund: Studentlitteratur, ss. 13–39

Hagberg, A. (2007). *Bankkrishantering: aktörer marknad stat.* Västerås: Edita Västra Aros AB

Larsson, M. (1998). *Staten och kapitalet: det svenska finansiella systemet under 1900-talet*. Stockholm: SNS Förlag

Larsson, M. & Lönnborg, M. (2014). *Finanskriser i Sverige.* Lund: Studentlitteratur AB

Larsson, M. & Sjögren, H. (1995). *Vägen till och från bankkrisen.* Stockholm: Carlssons Förlag

Statliga publikationer

Prop. 1991/92:21. *Om täckning av aktier m.m i Nordbanken.* Stockholm: Finansdepartementet

Prop. 1992/93:135. *Om åtgärder för att stärka det finansiella systemet*. Stockholm: Finansdepartementet

Prop. 1995/96:172. *Avveckling av bankstödet.* Stockholm: Finansdepartamentet

Redog. 1985/86:15. *Redogörelse till riksdagen: Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1985 (Redog. 1985/86:15)*. Stockholm: Riksbanken

SOU 1998:160. *Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160).* Stockholm: Finansdepartementet

SOU 1993:16. *Nya villkor för ekonomi och politik (SOU 1993:16)*. Stockholm: Finansdepartementet

SOU 1993:28. *Bankstödsnämnden (SOU 1993:28).* Stockholm: Finansdepartamentet

Bilagor

Tabell 3: Översikt över viktiga händelser under bankkrishanteringen		
Datum	**Händelse**	**Utbetalning av staten (mdr SEK)**
oktober 1991	Regeringen godkänner kapitaltillskott Nordbanken	5,16
april 1992	Styrelsen i Nordbanken formulerar en handlingsplan	
juni 1992	Riksdagen godkänner handlingsplan och stödpaket till Nordbanken beviljas	20
juni 1992	Statliga förvaltningsbolaget Venantius AB bildas	
juni 1992	Nordbankens rekonstruktion påbörjas	
september 1992	Gota AB ansöker om konkurs	
september 1992	Finansdepartementet meddelar att samtliga Gota Banks förpliktelser infrias	
oktober 1992	Avvecklingbolaget Securum AB bildas och kapitaliseras genom statliga medel	34
oktober 1992	Regeringen utser en styrelse till Securum AB, där majoriteten utgörs av representater från privata sektorn	
oktober 1992	Nordbankens problemkrediter överförs till Securum AB (pågår fram till januari 1993)	
december 1992	En nästan fullt enig riksdag godkänner regeringens proposition om att införa en generell bankgaranti	
december 1992	S-E Banken och Föreningsbanken meddelar att de sannolikt kommer vara i behöva statligt stöd	

december 1992	Staten förvärvar Gota Bank ur konkursboet efter S-E Bankens godkännande	
januari 1993	Staten förvärvar Securum AB ur Nordbanken	1
januari 1993	Regeringen godkänner en förlusttäckningsgaranti till Gota Bank (betalades aldrig ut)	(10)
januari 1993	Rekonstruktion av Gota Bank påbörjas (pågår fram till september 1993)	
maj 1993	Regeringen utser Bankstödsnämndens styrelse där regeringen, oppositionen och det privata näringslivet finns representerat	
maj 1993	Bankstödsnämnden bildas för att hantera bankstödet och tar över förvaltningen av Nordbanken, Securum AB och Gota Bank	
maj 1993	Bankstödsnämndens arbete med att värdera de stödsökande banker enligt Hängmattan påbörjas med hjälp av investmentbolag, konsultbyråer och revisionsfirmor	
augusti 1993	S-E Banken drar tillbaka sin ansökan om bankstöd	
augusti 1993	Regeringen godkänner Bankstödsnämndens förslag om att utöka förlusttäckningsgarantin till Gota Bank (betalades aldrig)	(5)
september 1993	Gota Bank delas i två delar enligt Hängmattan och avvecklingsbolaget statliga Retriva AB bildas. Styrelsen består av privata aktörer	
september 1993	Överföring av Gota Banks problemkrediter till Retriva AB påbörjas (pågår fram till december 1993)	
september 1993	Bankstödsnämnden och Credit Sussie First Boston samarbetar för finna en bank att ta över den friska delen av Gota Bank (pågår fram till december 1993)	
oktober 1993	Bankstödsnämnden och Gota Banks styrelse formulerar en rekonstruktionsplan för friska delen av Gota Bank	20

oktober 1993	Bankstödsnämnden lämnar en garanti till Föreningsbanken (utnyttjas inte)	(2,5)
december 1993	Staten förvärvar Retriva AB ur Gota Bank	4
december 1993	Gota Bank fusioneras med Nordbanken	
januari 1994	Förberedelser av privatisering av Nordbanken sker (pågår fram till september 1995)	
juni 1995	Samtliga svenska banker påvisar positiva balansräkningar	
juni 1995	Securum AB köper upp Retriva AB. Styrelsen till nya Securum AB forsätter att utgöras av privata aktörer	
oktober 1995	34,5 procent av statens aktieinnehav i Nordbanken säljs till allmänheten	
1996	Bankgarantin tas bort och Bankstödsnämnden avvecklas	

Källa: anges löpande i texten.